

**Analýza reprezentace kauzy Brexit
v září a říjnu 2019
ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24**

ANALYTICKÝ TÝM:

Mgr. Marek Lapčík, Ph.D.

Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D.

Obsah

1. Zadání analýzy	3
2. Teoretické ukotvení studie	4
3. Metodika studie	6
3.1 Kvantitativní postupy: obsahová analýza	7
3.2 Kvalitativní postupy analýzy	8
4. Analytická část studie.....	10
4.1 Hlavní zjištění analýzy	10
4.2 Podrobné výsledky kvantitativní části analýzy	11
4.3 Podrobné výsledky kvalitativní části analýzy	21
4.4 Obecný závěr analýzy	37
5. Seznam použité literatury.....	39
6. Výzkumný tým.....	41

1. ZADÁNÍ ANALÝZY

Cílem studie je analyzovat reprezentaci informování o vývoji kauzy Brexit ve vybraných zpravodajských a publicistických pořadech ČT1 a ČT24, a to s ohledem na to, nakolik si Česká televize během stanoveného období, tedy v září a říjnu 2019 počínala v souladu s povinnostmi média veřejné služby uvedenými v Zákoně 483/1991 Sb. o České televizi (dále jen ZČT) a zásadami uvedenými v Kodexu České televize (dále jen Kodex).¹

Předmětem studie jsou příspěvky vztahující se k dalšímu vývoji událostí spojených s děním ve Velké Británii a jejímu plánovanému odchodu z Evropské unie, který byl stanoven na 31.10.2019. Analyzovány budou příspěvky odvysílané ve vybraných pořadech stanic ČT1 a ČT24, jmenovitě v relacích: *Události*, *Zprávy ve 23*, *Události*, *komentáře*, *Devadesátka ČT24* a *Horizont ČT24*. Předmětem analýzy budou příspěvky, které jako tematicky relevantní uvádějí podklady útvaru Výzkumu a analýz České televize, odvysílané v období 1.9. – 31. 10. 2019.

Analýza vzniká primárně pro potřeby útvaru Výzkumu a analýz České televize a je určena pro vnitřní užití v rámci České televize jako zpětná vazba fungování příslušných oddělení. Iniciátorem analýzy a autorem jejího zadání je útvary Výzkumu a analýz České televize.

¹ Souhrnně bude ze stylistických důvodů zmíněný soubor norem a dokumentů označován jako *legislativní a etický rámec* fungování média veřejné služby ve formě zkratky LER.

2. TEORETICKÉ UKOTVENÍ STUDIE

Tato studie vychází z teoretického přístupu, který je označován jako mediální konstruktivismus (Schulz 2000, Tuchmanová 1978, Luhmann 2014), který přímo navazuje na teorii sociální konstrukce reality (Berger, Luckman 1967). podle těchto přístupů jsou média ve společnosti pozdní modernity počátku 21. století klíčovým aktérem definujícím naše vnímání reality a významy, které věcem v této realitě přiřazujeme. Skrze jazyk a jeho užívání média vytvářejí reprezentaci reality reflektující dominantní ideologii a reprodukcující existující sociální strukturu (Sinha 1988, 2n). Tato reprezentace je konstitutivní jak ve vztahu k našemu porozumění vnější realitě, tak ve vztahu k tomu, jak se svět prezentuje našemu myšlení. Také Hall (1997, 1–3) upozorňuje, že věci samy o sobě nemají ustálený význam a že právě jazykem přisuzujeme okolnímu světu smysl a utváříme kulturu obecně sdílených významů. Již v 70. letech minulého století Winfried Schulz upozornil, že reprezentace reality v médiích má reálné důsledky v realitě „mimomediální“, neboť příjemci s většinou médií reprezentované skutečnosti nemají žádnou osobní/přímou zkušenost a vycházejí proto při svém rozhodování a jednání z významů a interpretací mediálních.

Pro analýzu mediální reprezentace kauzy bude využita teorie nastolování témat (*agenda setting*) McCombse a Shawa (1991), respektive její druhý stupeň, tzv. framing – analýza rámcování (McCombs 2009). Proces zpracování událostí, s nimiž příjemci nemají přímou zkušenost, a jejich ukotvení do širších rámců (tzv. framing) se významně podílejí na tom, jaké významy, atributy a hodnoty si konzumenti mediálních obsahů budou s těmito událostmi/osobami či jevy spojovat. Analýza rámcování určitého tématu se proto zaměřuje na to, jakým způsobem je téma zvýznamněno, jaké aspekty a rysy dané tematiky byly k medializaci vybrány a jaké atributy naopak zmiňovány nejsou. Toto uchopení a zarámování události je odrazem ideologie² přítomné v dané společnosti, kultuře i mediální organizaci. Při analýze vycházíme z předpokladu, že užití editoriaální/novinářské postupy formují výslednou podobu reprezentace události právě tím, jakou část informace či jaké aspekty události vyberou k uveřejnění, a které naopak potlačí nebo nezdůrazní. Klíčovými procesy se tak stávají postupy selekce a proces zvýznamňování, jak tvrdí Entmann (1993).

Posuzování kvality (vyváženosti, objektivity či nestrannosti) zpravodajství není jednoduché, jakkoli si je nárokuje česká mediální legislativa. Žurnalistické pojetí objektivity staví na předpokladu možnosti se tomuto normativnímu ideálu alespoň přiblížit. Ve Slovníku

² Podle sémiotického pojetí zpravodajství jako specifického typu diskursu tvoří ideologie nezbytný rámec pro fungování společnosti, neboť se zahrnuje proces produkce a reprodukce významů, idejí a společenských hodnot. Srov. např. Barthes 1967, Foucault 1994.

mediální komunikace je objektivita zpravodajství definována jako profesní norma žurnalistické práce a jeden z nejpodstatnějších normativních požadavků společnosti vztahujících se k žánru zpravodajství. (Reifová a kol. 2004, 167) Jako takové je její dodržování obsaženo a stanoveno v zákoně. Novináři ale nemohou obsáhnout vše, co se ve světě děje, a výběr událostí k medializaci vždy probíhá podle (více či méně) ustálených (explicitních či implicitních) principů dané redakce/média, tzv. novinářských rutin.³ Protikladem vyváženosti a objektivity je předpojatost či stranění, tzv. bias – ideologický příznak obsažený ve způsobu zpracování tématu, jehož projevem je jednostranné a tendenční informování. V principu je jakékoliv sdělení „zatíženo“ vyšší či menší přítomností biasu, jež je inherentně spojený s ideologickým zakotvením mluvčího.

Metodologickým problémům měření objektivity zpravodajských a publicistických obsahů se v českém prostředí věnuje především Sedláková (2014, 303n.) a Trampota a Vojtěchovská (2010, 130–134). V praxi je nejčastěji při analýzách mediálních obsahů aplikován koncept Westerstahla (1983), jež použil v 80. letech při zkoumání švédské televize veřejné služby. Jeho model analyticky hodnotí dvě roviny objektivity mediálního sdělení, a sice jeho fakticitu (jež zohledňuje kvalitu poskytovaných informací a případně i jejich relevanci pro dané publikum) a nestrannost (tedy to, zda byly informace prezentovány vyváženě a neutrálně).

Snáze než objektivitu proto lze zkoumat diskursivní formace, které mediální obsahy vytvářejí a jichž jsou součástí (viz např. Birch 1989, 15–16), což znamená zaměřit se na to, jak je zpravodajský diskurs⁴ události/tématu vystavěn, komu je do něj umožněn přístup a kdo je z něj naopak vyloučen, případně z jakých důvodů. Proto se v analytické části na vantitativní rovině věnujeme rozboru spektra pokrývaných témat, tematických rámců, odkazovaných zdrojů mediovaných sdělení a citovaným mluvčím. Analýza kvalitativní umožňuje sledovat implicitní presupozice (tedy nevyslovené předpoklady považované za obecně známé, sdílené, nezpochybňované a samozřejmé) užívané při výstavbě reprezentace události, narativizaci tématu a naturalizaci komunikovaných významů prostřednictvím odkazů ke sdíleným mýtům (v Barthesově či Ecově pojetí⁵). U médií působících v pluralitní demokratické společnosti lze jejich explicitně nedeklarovanou názorovou inklinaci zkoumat obtížně. Spíše je na ni možné nepřímo usuzovat z akcentace určitých témat/skupin/mluvčích a ze způsobu rámcování probíraných událostí a jevů. Lze sledovat, zda a do jaké míry jsou sdělované informace, případně samotní mluvčí, podrobeni favorizaci či defavorizaci ze strany novinářů a moderátorů jednotlivých pořadů. Nebo zda mediované diskuse přispívají k hegemonnímu

³ Podrobněji např. Trampota 2006.

⁴ Pracujeme s Foucaultovým pojetím diskursu, podrobněji viz např. Foucault 1994.

⁵ Eco (2006) popisuje vznik mýtu jako proces symbolizace (reprezentace) reálné události, při kterém se původní událost stává mnohoznačným mýtem za pomoci implicitně působících konotací. Tyto mýty následně slouží k udržování ve společnosti sdílených hodnot, postojů a idejí. Podrobněji viz např. Barthes 2005, Fiske 1990.

výkladu sociální reality či zda divákům předkládají široké spektrum přístupů, postojů a názorů. O objektivitu usilující žurnalistika musí mít za cíl zprostředkovávat co nejširší spektrum idejí, hodnot a pluralitních názorů. Vytváření platformy pro poskytování objektivních a všestranných informací je zásadní pro utváření rozvinuté demokratické veřejné sféry, v níž lze svobodně diskutovat otázky obecného zájmu, a zpřístupňovat příjemcům široké spektrum rozmanitých informací pro jejich svobodné utváření názorů,⁶ což jsou i základní kameny fungování médií veřejné služby.

3. METODIKA STUDIE

Zadání předložené analýzy vychází z poptávky útvaru Výzkumu a analýz České televize. Jako vzorek pro analýzu byly určeny všechny příspěvky vztahující se k informování o vývoji kauzy Brexit odvysílané od 1. září do 31. října 2019 v pořadech *Události*, *Události, komentáře*, *Zprávy ve 23*, *Horizont ČT24* a *Devadesátka ČT24* na stanicích ČT1 a ČT24. Zkoumaný vzorek výzkumných jednotek (sledovaných příspěvků) byl stanoven útvarem Výzkumu a analýz České televize na základě materiálů z monitoringu vysílání realizovaného společností MediaTenor.⁷

Vzorek byl stanoven jako záměrný s ohledem na to, že 31. říjen byl původním datem, kdy Spojené království Velké Británie a Severního Irska mělo opustit Evropskou unii.⁸ Je tedy zřejmé, že se jednalo o informačně exponované období s vysokou mírou penetrace tohoto tématu do vysílání zpravodajských i publicistických formátů. Současně se jedná o kauzu, jež se rozvíjela již od poloviny roku 2016 a byla jí věnována pozornost v průběhu celých tří let. Níže uvedené poznatky analýzy proto nelze automaticky zobecnit na širší vysílání zkoumaných stanic, ani na vysílání analyzovaných pořadů mimo zkoumané období. Ale vzhledem k tomu, že při kvalitativní analýze bylo z hlediska sledovaných proměnných a zkoumaných narativních struktur dosaženo tzv. saturace dat, lze analýzu považovat za dobře vypovídající o klíčových zjištěních ohledně struktury a charakteristik reprezentace kauzy Brexit v analyzovaných pořadech na podzim 2019.

Základní výzkumnou jednotkou analýzy byl stanoven jeden příspěvek, a to včetně úvodního zářezování moderátorem ve studiu a obrazové reportáže. V publicistických

⁶ Srov. Habermas 2000, Thompson 1991.

⁷ Vlastní rešerše výzkumníků naznačuje, že ve zkoumaném období byly ve vybraných pořadech odvysílány ještě další příspěvky, které se ke kauze Brexit vztahovaly, např. v relaci *Události* 19.10.2019. Tyto příspěvky do analýzy nebyly zahrnuty. Vzhledem k velikosti zkoumaného vzorku a dosažení saturace dat, by ale případné přidání dalších výzkumných jednotek pravděpodobně zásadně nezměnilo charakter získaných poznatků.

⁸ Dne 23. června 2016 bylo v celostátním referendu rozhodnuto, že Spojené království opustí EU. V létě aktuální termín vystoupení byl stanoven na 31. října 2019. Podrobněji viz níže.

či kombinovaných pořadech byly jako výzkumné jednotky identifikovány dílčí bloky pořadů věnované jedné události nebo jejímu aspektu, složené z informační a reportážní části včetně následného rozhovoru, ať už živě přes telemost, nebo s hostem přítomným ve studiu (např. v pořadu *Devadesátka ČT24*). Jako příspěvky nebyly zpracovány upoutávky na obsah vysílání jiných pořadů ČT obsažené v těch analyzovaných, ani úvodní (nebo průběžné) headlines upozorňující na obsah zkoumaného pořadu.

V následujícím textu jsou ze stylistických důvodů synonymně užívána označení příspěvek a sdělení, případně zpráva (tam, kde to žánrově odpovídá).

V analýze byla v souladu s nabídkou užita kombinace kvantitativních a kvalitativních výzkumných postupů specifikovaných níže. Můžeme proto mluvit o provedení triangulace výzkumných metod, při které jsou zkoumané jevy analyzovány více postupy, jejichž poznatky jsou vzájemně srovnávány a korigovány, což je základní metodou validizace získaných poznatků.

Provedená analýza si kladla zejména následující výzkumné otázky:

- Jaké bylo dominantní tematické rámcování kauzy Brexit?
- S jakými dalšími událostmi, tématy a charakteristikami bylo téma Brexitu spojováno?
- Kdo byl v příspěvcích citován a z hlediska jaké odbornosti? Byl v příspěvcích věnován prostor pro zastoupení různých stran a vyjádření odlišných postojů?
- Lze ve způsobu výstavby analyzovaných příspěvků identifikovat znaky ideologického vychýlení (tzv. bias)?
- Jakým způsobem byly v analyzovaných pořadech obsahující formát rozhovoru vedeny dialogy? Docházelo k vyjádření postojů moderátora v otázkách nebo v průběhu pořadu?

3.1 Kvantitativní postupy: obsahová analýza

V kvantitativní části výzkumu byla využita výzkumná technika obsahové analýzy, která je základní technikou analýzy dokumentů. Obsahová analýza vycházející z pozitivistické tradice zkoumání a charakterizována je jako metoda pro kvantitativní, systematický a objektivní popis zjevného obsahu komunikace.⁹ Tato technika využívá postup systematického kódování manifestního obsahu sdělení postavené na kvantifikaci vybraných předem operacionalizovaných znaků (proměnných). Obsahová analýza je v zásadě jedinou výzkumnou metodou, která umožňuje efektivně analyzovat větší vzorky. Přitom ale tento

⁹ Srov. Berelson in Neuendorf 2002.

kvantitativní přístup nedokáže postihnout drobnější významové nuance textu, a proto je vhodné jeho zjištění dále rozvíjet v kombinaci s kvalitativními výzkumnými technikami. Je úkolem výzkumníka, aby při analýze zvoleného tématu nepodlehł neopodstatněné kvantifikaci poznatků a při interpretaci zjištění zohlednil celá sdělení a jejich širší sociokulturní kontext.¹⁰

V souladu s výzkumnými otázkami byly u výzkumných jednotek sledovány tyto proměnné:

- identifikační proměnné (pořad a datum, v nichž byl daný příspěvek vysílán, pořadí příspěvku v relaci a jeho délka, titulky);
- významnost tématu kauzy Brexit v rámci příspěvku;
- konkrétní téma¹¹, jemuž se příspěvek věnoval (jeden příspěvek mohl pokrývat více témat, kódováno bylo pro každý příspěvek pouze jedno, tzv. hlavní téma);
- ne/přítomnost známek o aktérech britské politické scény (královna Alžběta II., Boris Johnson, Jeremy Corbyn, Theresa Mayová, Nicola Surgeonová) a klíčových tématech kauzy Brexit (nové referendum, tzv. irská pojistka, volby do britského parlamentu, termín odchodu, dohoda s EU);
- počet mluvčích/hostů, kteří byli v příspěvku citováni, a jejich odbornost (např. politik, politolog, tiskový mluvčí atd.)¹².

Hodnoty jednotlivých proměnných u sledovaných příspěvků byly v rámci analýzy zaznamenávány do tzv. kódovacího archu. Výsledná datová matice byla následně podrobena statistické analýze.

3.2 Kvalitativní postupy analýzy

Komplementárně byl vybraný vzorek podroben analýze vedené kvalitativními postupy zaměřenými na identifikaci klíčových jevů a způsobů výstavby narativu jednotlivých příspěvků. Základním aplikovaným analytickým postupem byly postupy a principy kódování (v posloupnosti otevřené – selektivní – axiální kódování)¹³ zakotvené teorie (grounded theory). Při kvalitativní analýze byly identifikovány charakteristické rysy jednotlivých příspěvků s ohledem na žánrová a formátová specifika jednotlivých zkoumaných pořadů se zaměřením na postupy konstrukce jednotlivých narací a způsoby výstavby výsledné podoby reprezentace události/tématu/kauzy Brexit. Pozornost byla věnována identifikaci postupů

¹⁰ Podrobněji viz např. Scherer 2005, Sedláková 2014, Trampota, Vojtěchovská 2010.

¹¹ Témata příspěvků byla kódována tzv. emergentně, to znamená, že vyplynula z analýzy příspěvků. Jednotlivé kategorie témat tedy nebyly určeny předem, ale kategorizovány až po skončení sběru dat.

¹² Jako mluvčí nebyli kódováni autoři reportáží. Novináři z řad ČT byli jako mluvčí kódováni pouze v případě, kdy s nimi byl např. proveden živý rozhovor, nebo byli hosty některého z publicistických pořadů.

¹³ Podrobněji viz Strauss, Corbinová 1999, Sedláková 2014.

odrážejících užívání mediálních rutin při tvorbě narativů zpravodajských příspěvků. V publicistických a diskusních pořadech byly identifikovány typické charakteristiky stylu prezentace a styl moderování, postupy vedení rozhovorů a formulace otázek atd.

Současně byly využity postupy diskursivní¹⁴ a sémiotické¹⁵ analýzy, s jejichž pomocí jsme se zaměřili na analýzu výstavby jednotlivých příspěvků a identifikaci případného užití prvků/postupů, jež bylo možno označit za projevy biasu (tedy příspěvky či jejich části implikující ideologicky zakotvené postoje mluvčích stranících určité straně), a narativních/reprezentačních postupů implikujících ideologické zakotvení autorů příspěvků. Analýza se vztahovala k charakteristikám analyzovaných textů *per se*.¹⁶ Pozornost byla věnována rozboru příspěvků ve formě kritické reflexe konkrétních jevů/událostí/názorů/postojů, a to zejména užitým způsobům a formám legitimizace/argumentace, které bylo možné vztáhnout k některému z konkrétních postojů k Brexitu. Přitom smyslem analýzy nebylo posuzovat faktickou správnost sdělovaných informací či korespondenci jednotlivých výpovědí s „realitou“ (což nebylo cílem analýzy), ale zaměřit se na korektnost a relevanci výstavby reprezentací – způsobu informování o kauze Brexit – a na legitimitu předkládaných tvrzení ve smyslu relevance užitých postupů argumentace, legitimacy citovaných mluvčích odvozené z jejich afiliace a statusu apod.

Analýza vizuálních materiálů se soustředila na korespondenci významů sdělovaných prostřednictvím vizuální složky příspěvků s významy šířenými složkou audiální. Pozornost byla věnována především záběrům, které by prostřednictvím svého významového potenciálu (a to jak způsobem zobrazení, tak i samotnou volbou zobrazovaného obsahu) mohly výrazněji ovlivnit celkové vyznění konkrétního příspěvku.

¹⁴ Van Dijk 1993, Fairclough 2003, Phillips, Hardy 2002, Wodaková, Meyer 2002.

¹⁵ Sedláková 2014, Chandler 2002.

¹⁶ Zjištění analýzy se proto mohou lišit od způsobu interpretace daného příspěvku konkrétními posluchači v závislosti na jimi zastávané ideologické perspektivě. Provedená analýza neposkytuje poznatky o vnímání příspěvků jejich příjemci, ani na to neaspíruje. Reálnou interpretační perspektivu (konkrétní interpretaci konkrétním posluchačem) by bylo možno testovat pouze formou analýzy recepce.

4. ANALYTICKÁ ČÁST STUDIE

4.1 Hlavní zjištění analýzy

- ve zkoumaném období (1. 9. 2019 až 31. 10. 2019) bylo v pořadech *Události, Zprávy ve 23*, *Události, komentáře*, *Devadesátka ČT24*, a *Horizont ČT24* odvysíláno 209 příspěvků o kauze Brexit (typu hlavní nebo vedlejší téma) v celkové délce přes 12 hodin vysílacího času;
- ve všech zkoumaných pořadech byla tématu Brexit věnována průběžná systematická pozornost a diváci byli informováni o aktuálním dění téměř denně;
- 43 % příspěvků bylo odvysíláno mezi prvními třemi příspěvky pořadů;
- ve vysílání byla využita řada zpravodajských i publicistických formátů včetně netradičního živého přenosu z britského parlamentu;
- reprezentace kauzy měla napříč všemi pořady dominantně podobu zevrubné artikulace průběhu založené na prezentaci faktografických údajů;
- dílčí události kauzy ve vysílání všech pořadů byly dominantně reprezentovány zahraničními spolupracovníky z Londýna (B. Vostal) a Bruselu a Štrasburku (L. Dolanský);
- premiér Boris Johnson nebo téma dohody s EU byli zmíněni ve většině (88 %) příspěvků;
- nejčastěji byli citováni britští politici, především B. Johnson a J. Corbyn; politici EU byli přímo citováni méně často, vyjádření českých politiků byla spíše okrajová;
- celkově reprezentaci dominovalo politické rámcování kauzy (tematické rámce: jednání s EU a problémy britské vlády) doplněné o ekonomické aspekty;
- proporcionálně častější byla tematizace možných (spíše nepříznivých) dopadů Brexitu;
- vizuální reprezentaci tvoří relevantní záběry na budovu britského nebo evropského parlamentu, politiků a probíhajících jednání, v rámci ilustračních záběrů relativně často zařazeny záběry z demonstrací probíhajících v Londýně;
- z pohledu jazykového i na úrovni stylistické výstavby výpovědí vysílání odpovídalo standardům média veřejné služby, a to včetně částí pořadů moderovaných živě;
- získané poznatky analýzy reprezentace kauzy Brexit ve vybraných zpravodajských a publicistických pořadech ČT1 a ČT24 odvysílaných v září a říjnu 2019 nenaznačují systematická stranění ani jiná zásadní pochybení;
- Česká televize si v případě reprezentace kauzy ve vybraném vzorku pořadů a období počínala v souladu se Zákonem 483/1991 Sb. o České televizi a zásadami uvedenými v Kodexu České televize.

4.2 Podrobné výsledky kvantitativní části analýzy

Způsob informování o kauze Brexit byl zkoumán v pěti zpravodajských a zpravodajsko-publicistických pořadech České televize: *Události*, *Události, komentáře*, *Zprávy ve 23*, *Devadesátka ČT24* a *Horizont ČT24*. Zkoumaný vzorek byl omezen na dva měsíce, září a říjen 2019. Na 31. října připadal den, kdy mělo Spojené království Velké Británie a Severního Irska opustit Evropskou Unii. Ačkoliv se premiéru Borisi Johnsonovi podařilo vyjednat pro obě strany akceptovatelnou podobu dohody o vystoupení, nebylo možné ji již zapracovat legislativně a Brexit byl znovu odložen.¹⁷ Vzorek pro analýzu byl stanoven zadavatelem a vybrán z jím dodaných podkladů. V daném období bylo analyzováno celkem 234 příspěvků v celkové délce přes 13 a půl hodiny. V případě reprezentace kauzy Brexit je však potřeba vzít do úvahy, že se rozvíjí již od roku 2016 a je jí ve vysílání České televize věnována pozornost průběžně a dlouhodobě. Vysílání z vybraných dvou měsíců tedy nevyčerpává celek informování o daném tématu. Je však možné je nahlížet jako určitý celek z hlediska legislativního – ve smyslu zákona o České televizi.

Nejčastěji bylo téma Brexitu zahrnuto ve zpravodajských pořadech *Události* (59 příspěvků), *Zprávy ve 23* (53 příspěvků) a pořadu *Horizont* (53 příspěvků). V pořadech zpravodajsko-publicistických bylo sice příspěvků zařazeno méně, často měly ale delší stopáž. Je zajímavé, že ve všech pořadech byla celkově tématu Brexitu v daných měsících věnována velmi podobná pozornost a časová dotace, která variovala od 2 hodin 7 minut v *Událostech* po tři hodiny v *Devadesátce ČT*, *Událostech*, *komentářích* a *Zprávách ve 23*.

Jak ukazuje tabulka č. 1, výrazná většina analyzovaných sdělení napříč pořady informovala o Brexitu jako o hlavním nebo vedlejším tématu příspěvku. Odkaz ke sledovanému tématu zpravidla figuroval již v titulku příspěvku nebo v úvodním zarámování zprávy moderátorem. Mezi výzkumnými jednotkami bylo jen 25 příspěvků, v nichž odkaz k Brexitu zazněl pouze jako zmínka¹⁸. Pro příspěvky typu zmínka je charakteristické, že sice odkazují ke zkoumanému tématu nebo v nich zazní pomyslné klíčové slovo (Brexit), ale jedná

¹⁷ Dne 23. června 2016 bylo v celostátním referendu rozhodnuto, že Spojené království opustí EU. Po aktivaci článku 50 Lisabonské smlouvy mělo dojít k vystoupení z EU ke dni 29. března 2019. Poslanci Spojeného království ale nechtěli, aby k opuštění EU došlo bez dohody s EU, tzv. tvrdý Brexit. Britská vláda se tedy dohodla s vedením EU na odložení Brexitu na 31. října 2019. Po neschválení svého návrhu dohody s EU předsedkyně vlády Theresa Mayová 7. června rezignovala na post předsedkyně britských konzervativců. Dne 24. července byl jmenován novým předsedou vlády zastávce tvrdého Brexitu Boris Johnson. Ten na konci srpna požádal královnu, aby parlament mezi 9. zářím až 14. říjnem suspendovala. Ústavní soud ale shledal toto nařízení protiústavním a parlament opět mohl začít fungovat. V polovině října, 17., se sice Johnsonovi podařilo dojednat novou verzi dohody o vystoupení z EU, ale už nebylo možné stihnout tyto změny legislativně zapracovat a Johnson zažádal o odklad Brexitu na 31. leden 2020.

¹⁸ Příkladem je příspěvek ze 4.9. Opoziční kritika rozpočtového schodku odvysíláný v pořadu *Zprávy ve 23*, zmiňující Brexit jako faktor, jež může ovlivnit vývoj české ekonomiky, nebo z pořadu *Horizont ČT24* 20.10. Nepokoje v Katalánsku, ve kterém od komentátora Z. Velíška zazněl odkaz k Brexitu.

se o jednorázovou zmínku a souvislost s touto kauzou zde není dále tematizována a podrobněji rozvíjena. S těmito výzkumnými jednotkami jsme proto dále v podrobnější analýze nepracovali. Analyzovaný vzorek se tak zmenšil na 209 výzkumných jednotek.

Tabulka č. 1: Počet analyzovaných příspěvků v pořadech a význam tématu Brexit v příspěvcích

Pořad	Hlavní téma	Vedlejší téma	Zmínka	Celková délka	Celkem
Události	47	6	6	2:07:08	59
Zprávy ve 23	49	0	4	2:58:44	53
Horizont ČT24	39	8	6	2:35:06	53
Události, komentáře	33	0	5	2:57:00	38
Devadesátka ČT24	24	3	4	2:59:50	31
Celkem	192	17	25	13:37:48	234

Vzhledem k variabilitě analyzovaných pořadů, výrazně variovala i délka jednotlivých příspěvků. Z dat je zřejmé, že téma Brexitu bylo ve vysílání ČT zpracováno nejen ve značném množství příspěvků, ale také v široké variabilitě různých typů zpráv, od krátkých čtených, přes reportáže, živé vstupy reportérů z Velké Británie a diskusní formáty s odborníky až po téměř celý pořad (Devadesátka ČT 17. 10.) tematicky zaměřený právě na Brexit a diskutující téma ve více rovinách.

Průměrná délka analyzovaných příspěvků se v závislosti na pořadu ohybovala mezi 130 a 338 vteřinami. Odlišné hodnoty medianu ale ukazují, že průměrná hodnota zde není vhodným ukazatelem, neboť je výrazně ovlivněna okrajovými hodnotami, především přítomností příspěvků s výrazně delší časovou dotací. Z tabulky č. 2 je zřejmé, že nejčastější byly příspěvky v délce dvě až čtyři minuty.

Nejkratší příspěvky v délce do 20 vteřin měly podobu čtených obrazových zpráv a zaznívaly zpravidla v přehledových zpravodajských částech pořadů, například v relaci Galerie dne pořadu *Horizont*. V tomto pořadu se zpravidla jednalo o rubriku Výrok dne, do které byla vybrána citace některého z významných aktérů sledované kauzy.

Tabulka č. 2: Délka příspěvků

Pořad	absolutní četnost	relativní četnost
do 30 s	33	16 %
31–60 s	24	12 %
61–120 s	29	14 %
121–180 s	46	22 %
181–240 s	38	18 %
5–7 minut	18	9 %
8–10 minut	7	3 %
přes 10 minut	14	7 %
Celkem	209	100 %

Vzhledem k formátu pořadu je logické, že nejdelší příspěvky zaznívaly v publicistických částech pořadů *Události, komentáře* a *Devadesátka ČT24*, ale i ve *Zprávách ve 23*, kde je prostor věnovat nastolenému tématu více času. Nejdelší příspěvky tvořily rozsáhlejší komponované celky, do kterých byly zpracovány v rámci tzv. tématu dne. Tyto celky obsahovaly jak dílčí reportáže, tak prezentace údajů moderátorem ve studiu i interview s odborníkem ať už formou telemostu nebo přítomného ve studiu. Celkově největší pozornost byla tématu věnována 17. října v pořadu *Devadesátka*, kde byla Brexitu věnována téměř celá stopáž pořadu, pouze v jeho závěrečné části *Byznys 24* bylo téma více nahlíženo z pohledu očekávatelného vývoje ekonomiky.

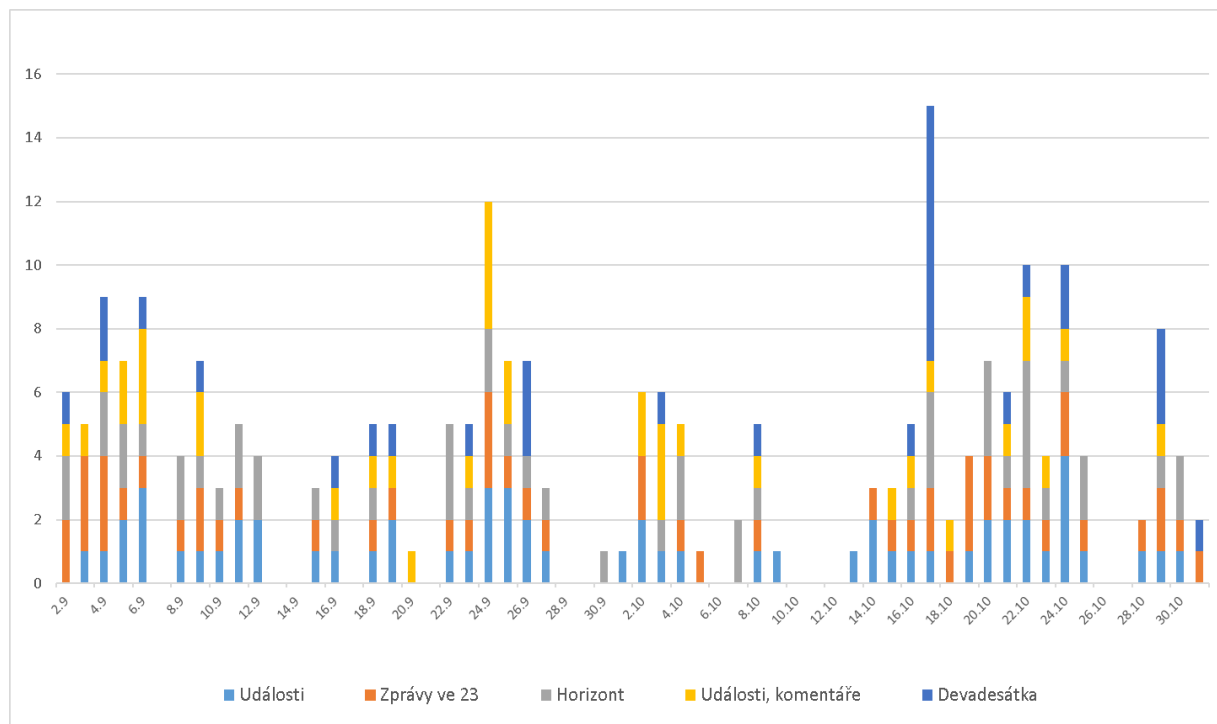
Tabulka č. 3: Délka příspěvků v jednotlivých pořadech

Pořad	Průměrná délka	Median délky	Nejkratší příspěvek	Nejdelší příspěvek
Devadesátka ČT24	338 s	182 s	18 s	24:17
Události, komentáře	298 s	176 s	17 s	24:00
Zprávy ve 23	202 s	133 s	10 s	19:36
Horizont ČT24	168 s	158 s	12 s	8:14
Události	130 s	135 s	18 s	9:13
Celkem	208 s	143 s	10 s	24:17

Vzhledem k tomu, že kauza Brexit se odvíjí již od poloviny roku 2016 a je jí věnována pozornost průběžně, nebyly v tomto výjimkou ani zkoumané měsíce září a říjen 2019. Tím spíše, že na konec tohoto období připadalo datum, kdy měla Británie Evropskou unii

opustit. Události daného období: i) přerušení možnosti scházení se britského parlamentu královnou na počátku září a následně označení tohoto kroku jako protiústavního Ústavním soudem (24. 9.); ii) přijetí zákona prosazeného opozicí zakazujícího tzv. no-deal Brexit (4. 9.); iii) vyjednání nového znění dohody o vystoupení a iii) příprava předčasných voleb, k sobě přitahovaly pozornost v průběhu celých dvou měsíců. Vzhledem k počtu příspěvků odvysílaných v jednotlivých 61 dnech analýzy vysílání, je zřejmé, že diváci České televize byli o tématu informováni téměř denně¹⁹. V průměru byly ve sledovaných pořadech dohromady zařazeny denně téměř pět příspěvků. Jak naznačuje graf č. 1, pozornost tématu v daném období mírně variovala. Vysoká míra pokrytí kauzy se ještě zintenzivnila v druhé polovině října, což kopíruje vývoj britsko-unijního jednání, neboť 17. 10. byla schválena nová podoba dohody o Brexitu a 24. října britský premiér navrhuje vypsání předčasných voleb na 12. prosince.

Graf č. 1: Vývoj počtu odvysílaných příspěvků o kauze Brexit v jednotlivých pořadech (absolutní četnost)

Významnost, jež kauze přisuzují tvůrci relací, naznačuje kromě časové dotace i řazení příspěvků v rámci pořadů. Pětina (41) příspěvků se ocitla na pozici tzv. otvíráku, tedy prvního příspěvku dané relace. To dokládá, za jak podstatné tvůrci pořadů informace o vyjednávání Velké Británie a Evropské unie považovali. Mezi prvními čtyřmi příspěvky pořadu byla zařazena více než polovina (54 %) vzorku. Nejčastěji byly příspěvky o Brexitu uvedeny v úvodu pořadu *Horizont ČT24* a *Zprávy ve 23*.

¹⁹ S výjimkou některých dnů víkendových, ve kterých se některé z analyzovaných pořadů nevysílají.

Tabulka č. 4: Pořadí příspěvků v jednotlivých relacích (relativní četnost):

Pořadí příspěvku	Události	Zprávy ve 23	Události, komentáře	Horizont ČT24	Devadesátka ČT24	Celkem
1. až 3.	17 %	53 %	70 %	66 %	0 %	43 %
4. až 5.	21 %	14 %	27 %	21 %	11 %	19 %
6. až 10.	36 %	31 %	3 %	13 %	26 %	23 %
11. až 15.	9 %	2 %			48 %	9 %
16. až 20.	8 %				11 %	3 %
21. a vyšší	9 %				4 %	3 %
Celkem	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Vzhledem k místu konání sledované kauzy není překvapivé, že většina (88 %) příspěvků byla rámcována jako zprávy ze zahraničí. Přibližně desetina (25 příspěvků) odkazovala i k České republice. Jednalo se o sdělení, která tematizovala dopad, jež dění v Británii a Evropské unii může mít na naši politickou scénu či na českou ekonomiku.²⁰ Z toho je zřejmé, že téma bylo nahlíženo z různých úhlů a ve vysílání byla rozbírána řada aspektů, které s kauzou souvisejí.

Na velmi obecné rovině jsme se pokusili kvantitativně postihnout různá témata, dílčí události a významné aktéry pokrývané v jednotlivých příspěvcích kauzy Brexit. Zaměřili jsme se čistě na statistické vyjádření toho, o jakých tématech (dílčích aspektech kauzy) a osobách příspěvky informovaly nejčastěji. Ve výrazné většině (84 %) příspěvků byla zmíněna dohoda s Evropskou unií upravující situaci po vystoupení Británie. Stejně často, ve 174 (83 %) příspěvcích, zaznělo i jméno předsedy Konzervativní strany a britského premiéra Borise Johnsona²¹, který po svém zvolení prosazoval i možnost odchodu Británie z EU bez dohody. Všichni ostatní britští politici byli jmenovitě uvedeni výrazně méně často a jejich jména zazněla jen přibližně v desetíně příspěvků. Jméno premiérky Skotska, Nicolay Surgeonové, obsahovaly jen tři příspěvky.

Z dílčích témat, aspektů či problémů, které byly v souvislosti s Brexitem diskutovány, byl ve vysílání zmiňován především termín odchodu (68 % příspěvků). Ve třetině sdělení zazněl odkaz na prosincové předčasné volby, ve čtvrtině na tzv. irskou pojistku. Necelá desetina výzkumných jednotek informovala o úvahách o možnosti vyhlášení nového referenda o vystoupení či případném setrvání Británie z/v EU.

²⁰ Tento tematický rámec byl významný také mezi příspěvky typu zmínka.

²¹ V těchto příspěvcích bylo uvedeno jméno premiéra, nikoli pouze odkaz na jeho premiérskou funkci.

Tabulka č. 5: Dílčí aspekty a osobnosti pokrývané v příspěvcích

Téma	Absolutní četnost	Relativní četnost
Dohoda s EU	175	84 %
Termín odchodu	141	68 %
Předčasné volby	66	32 %
Irská pojistka	58	28 %
Nové referendum	18	9 %
Boris Johnson	174	83 %
Theresa May	29	14 %
Královna Alžběta II.	21	10 %
Jeremy Corbyn	22	11 %
Nicola Surgeonová	3	1 %
Česká republika	25	12 %

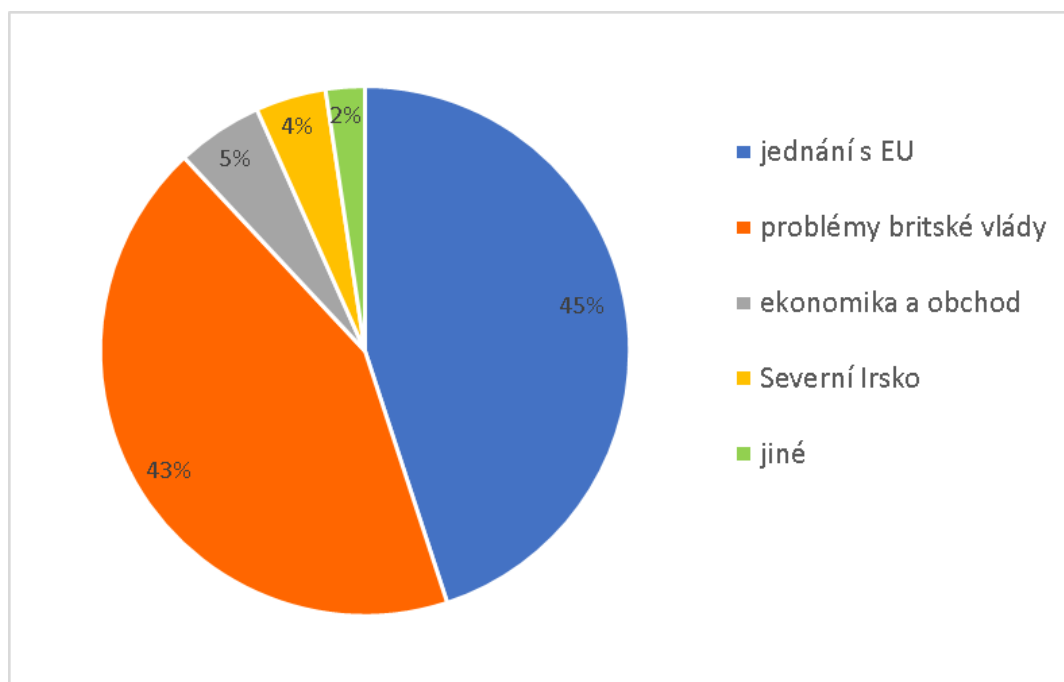
Ve vybraném vzorku bylo sledováno nejen pokrývané spektrum událostí daných měsíců, ale i tematické rámce, do kterých byly příspěvky ukotveny. Ačkoliv mohl jeden příspěvek zahrnovat i více různých témat, kódováno bylo pouze téma hlavní. Klíčovým faktorem bylo to, jak byl příspěvek v úvodu uveden moderátorem.

Příspěvkům dominovaly dva tematické okruhy, které byly oba zastoupeny téměř rovnoměrně v polovině vzorku (43 % a 45 %). Ostatní tematické rámce byly spíše okrajové a doplňovaly široký background předkládaných diváků a různé kontexty související s připravovanou změnou politické mapy EU. Tyto dva rámce se odlišovaly v tom, z jakého úhlu pohledu Brexit prezentovaly. První z nich zohledňoval průběh jednání mimo britské ostrovy, tedy se zástupci Evropské unie a dalšími zahraničními partnery o konkrétní podobě odchodu a o jeho termínu. Tematizována byla především vyjádření politiků EU směrem ke Spojenému království, ale také zástupců britské vlády a členů parlamentu o dohodě s EU nebo o možnostech dalšího odkladu Brexitu. Druhý rámec reflektoval spíše o dění na britské politické scéně, o výměně premiéra, nucených „prázdninách“ britského parlamentu, i přípravě předčasných podzimních voleb. Výrazná pozornost byla věnována i hlasování britského parlamentu²² o zákonu, který premiérovi zakazoval vystoupení Británie bez dohody, tzv. tvrdý Brexit. Specifickým případem dění na britské politické scéně bylo jednání o situaci v Severním Irsku (4 % příspěvků). Výraznější optikou, která doplňovala dominantní politické rámcování kauzy byl pohled ekonomický. Tedy příspěvky, které se věnovaly ekonomice EU nebo ČR a ekonomickým dopadům Brexitu, ať už přímo na obchod mezi jednotlivými

²² Toto hlasování bylo v pořadech přítomno i formou živého přenosu záběrů z britského parlamentu.

zeměmi nebo na celkový očekávaný vývoj ekonomiky, britské měny apod. Kromě příspěvků snažících se o predikci vývoje, zazněly i informace o tom, jak a kde bude probíhat kontrola dovozu zboží na obnovených hranicích, tedy například kontrola nákladů kamionů kvůli vybírání cla, zda dojde ke zpomalení či zpoždování dopravy mezi pevninou a britskými ostrovy apod.

Graf č. 2: Témata příspěvků věnovaných kauze Brexit (souhrnně za všechny pořady)

Tabulka č. 6: Tematické rámce příspěvků o kauze Brexit v jednotlivých pořadech

(absolutní četnost / relativní četnost)²³

Téma	Události	Zprávy ve 23	Události, komentáře	Horizont ČT24	Devadesátka ČT24	Celkem
Jednání s EU	23 / 43 %	27 / 54 %	17 / 53 %	18 / 38 %	9 / 33 %	94 / 45 %
Problémy britské vlády	21 / 40 %	21 / 42 %	13 / 41 %	24 / 51 %	11 / 41 %	90 / 43 %
Ekonomika a obchod	4 / 8 %	1 / 2 %		2 / 4 %	4 / 15 %	11 / 5 %
Severní Irsko	2 / 4 %	1 / 2 %	2 / 6 %	2 / 4 %	2 / 7 %	9 / 4 %
jiné	3 / 6 %			1 / 2 %	1 / 4 %	5 / 2 %
celkem	53 / 100 %	50 / 100 %	32 / 100 %	47 / 100 %	27 / 100 %	209 / 100 %

²³ Vzhledem k zaokrouhlení může součet procent v jednotlivých sloupcích činit 99 % či 101 % namísto 100 %.

Poslední rovinou, na kterou se analýza zaměřila, bylo spektrum citovaných mluvčích a odkazovaných informačních zdrojů v příspěvcích. Alespoň jeden mluvčí²⁴ dostal prostor k vyjádření ve dvou třetinách (66 %) analyzovaných příspěvků. Celkem bylo v příspěvcích citováno 139 různých mluvčích. Nejčastěji v příspěvku zazněla vyjádření jednoho nebo dvou osob.

Z hlediska odbornosti mluvčích, kteří se v příspěvcích k tématu Brexitu vyjadřovali,²⁵ jednoznačně dominovali zahraniční politici. Dále pak politici čeští. Třetí nejčastěji zpovídanou skupinou byli čeští nebo zahraniční odborníci, ekonomové, politologové a další humanitní vědci. Prostor k vyjádření dostali také obchodníci, manažeři či bankéři. Pokud srovnáme počet výpovědí zástupců ostatních profesí vzhledem k počtu citovaných vyjádření politiků, je zřejmý výrazný nepoměr. Současně je ale potřeba uvážit, že v publicistických „diskusních“ částech pořadů, například v *Devadesátce ČT24*, dostává host prostor komentovat situaci ve výrazně delším čase než ve zpravodajských příspěvcích.

Tabulka č. 7: Odbornost mluvčích citovaných v příspěvcích

Odbornost mluvčích	Počet vyjádření
zahraniční politici	216
čeští politici	42
čeští humanitní vědci, odborníci	13
zahraniční úředníci	14
čeští podnikatelé, manažeři a obchodníci	18
zahraniční humanitní vědci, odborníci	17
zahraniční manažeři, bankéři	6
čeští úředníci	4
čeští novináři ²⁶	4
královna Alžběta II.	2
zahraniční novináři	2
jiná	19
celkem	357

²⁴ S výjimkou reportérů, kteří byli autory vysílaných reportáží, a moderátorů, kteří reportáže ohlašovali, případně kteří četli krátké čtené zprávy (např. v rámci krátkých zpráv v pořadu *Devadesátka ČT24*).

²⁵ Spolupracovníci ČT – zahraniční korespondenti nebo reportéři přítomní v zahraničí – nebyli kódováni jako citovaní mluvčí.

²⁶ Kódováni byli pouze novináři nepůsobící jako spolupracovníci ČT.

Spektrum konkrétních citovaných mluvčích bylo poměrně široké. Výrok výrazné většiny z nich však z obrazovky zazněl jen jednou, což ale není ve standardním zpravodajství neobvyklé. K těm, jejichž vyjádření byla do vysílání zařazována častěji či opakovaně patřil především britský premiér B. Johnson (59 příspěvků) a předseda opoziční labouristické strany Jeremy Corbyn (34 příspěvků). Dále pak předseda dolní sněmovny parlamentu John Bercow (10 příspěvků), Stephen Barclay (8x) - tajemník britské vlády pro vystoupení z EU a irský politik Leo Varadkar (8 x). Z představitelů Evropské unie byl nejcitovanější Jean-Claude Juncker - předseda Evropské komise (9x) a Michel Barnier (8x) - francouzský politik jmenovaný hlavním vyjednávačem EU pro jednání s britskou vládou. K vícekrát citovaným patřila ještě skotská poslankyně Jo Swinsonová (6 x). Ve srovnání s britským premiérem však všichni ostatní mluvčí dostávali prostor k vyjádření výrazně méně často.

Tabulka č. 8: Nejčastěji citovaní zahraniční mluvčí v příspěvcích

Mluvčí	Citován _ krát	Podíl příspěvků
Boris Johnson	59	40 %
Jeremy Corbyn	34	23 %
John Bercow	10	7 %
Jean-Claude Juncker	9	6 %
Michel Barnier	8	5 %
Stephen Barclay	8	5 %
Leo Varadkar	8	5 %
Jo Swinsonová	6	4 %
Heiko Maas	4	3 %
Eric Melinieur	4	3 %
Shirley Greenbergová	4	3 %
Anna Boyleová	3	2 %
John Curtice	3	2 %
Nigel Farage	3	2 %
Brenda Marjorie Haleová	3	2 %
Rachel Johnsonová	3	2 %
Anand Menon	3	2 %
Angela Merkelová	3	2 %
Matthew Oxenford	3	2 %
Paula Sheriffová	3	2 %
Nicholas Soames	3	2 %
Tytti Tuppurainenová	3	2 %
Donald Tusk	3	2 %

Podstatné je, zda ve vysílání dostali prostor k vyjádření zástupci přináležející k různým názorovým proudům, tedy jak ti, kteří byli zastánci Brexitu, včetně těch, kteří byli pro nebo naopak odmítali tzv. tvrdý Brexit, tak také ti, kteří byli proti odchodu Británie z EU nebo pro vypsaní nového referenda. Ve vybraných pořadech zazněla přímo citovaná vyjádření jak konzervativců (90 citací), tak labouristů (46 citací), zástupců Evropské unie (46 citací) i českých politiků. Je tedy zřejmé, že ve vysílání dostali více prostoru členové vládní strany prosazující politiku odchodu z EU, což je ve zpravodajství obvyklé.

Mezi českými mluvčími ve vysílání nejčastěji vystupoval novinář žijící v Londýně Ivan Kytka. Z českých politiků dostala prostor k vyjádření nejčastěji (4 x) poslankyně Evropského parlamentu Dita Charanzová. Ostatní politici, včetně premiéra ČR, byli mezi mluvčími zastoupeni výrazně méně často. Například prezident republiky se ve zkoumaných měsících ve vysílaných pořadech k tématu nevyjadřoval vůbec. Více překvapující může být například absence citací českého velvyslance ve Spojeném království Libora Sečky. Je však pravděpodobné, že tito politici se aktuálně k vývoji vyjednávání nevyjadřovali.

Tabulka č. 9: Počet citací českých mluvčích citovaných alespoň třikrát

Mluvčí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ivan Kytka	10	7 %
Dita Charanzová	4	3 %
Jan Jůn	4	3 %
Andrej Babiš	3	2 %
Ivan Bartoš	3	2 %
Jaroslav Bžoch	3	2 %
Petr Fiala	3	2 %
Bořivoj Hnízdo	3	2 %
Marcel Kolaja	3	2 %
Roman Onderka	3	2 %
Vít Rakušan	3	2 %
Michaela Šojdrová	3	2 %

Z hlediska odkazovaných informačních zdrojů byla v příspěvcích odkazována především britská BBC (necelá pětina příspěvků), případně agentura Reuters.

4.3 Podrobné výsledky kvalitativní části analýzy

Obecné charakteristiky výstavby reprezentace zkoumané události

Na základě zjištění kvalitativní fáze analýzy²⁷ lze konstatovat, že mediální pokrytí kauzy Brexit v rámci sledovaného období a analyzovaných pořadů jako celku představuje její komplexní mediální reprezentaci v souladu s požadavky vyplývajícími z LER. Tuto charakteristiku lze vnímat jako platnou pro všechny analyzované pořady – *Události, Události, komentáře, Zprávy ve 23, Devadesátka ČT24* i *Horizont ČT24* – nejen v rovině celkové, ale i na úrovni jednotlivých pořadů. Výsledná podoba mediální reprezentace velmi zevrubně popisuje jak kauzu Brexit v jejím celku (ve smyslu „makrotématu“ analyzované reprezentace), tak její aspekty či dílčí události v diachronní (z hlediska reprezentace vývoje sledované události v rámci analyzovaného období) i synchronní (komplexní popis epizodních událostí, aspektů, dějů a procesů) perspektivě.

Přestože výše zmíněný seznam analyzovaných pořadů představuje pořady jak zpravodajského, tak publicistického či kombinovaného formátu, za dominantní modus výstavby reprezentace napříč všemi pořady lze označit poměrně zevrubnou artikulaci průběhu „makroudálosti“ (či aktuálních dílčích událostí) založenou na prezentaci faktografických údajů. V celkové tematizaci a výstavbě příspěvků převládá relativně neutrální reprezentace jednotlivých klíčových aktérů (konsekventně důrazu na faktograficky orientovaný obsah výpovědí moderátorů/reportérů) i samotné události. V momentech, kdy se součástí reprezentace v rámci výpovědí tvůrců sdělení stává signifikantní interpretace (například charakteru dílčí události ve vztahu k makrotématu), je tato interpretace v naprosté většině případů založena na logické argumentaci a/nebo dostatečně ukotvena uvedením souvisejících faktů či odkazy na výroky přímých aktérů události. (Tuto charakteristiku lze vztáhnout i k pořadům převážně publicistického charakteru – *Horizont* a *Události, komentáře*.)

Komplexitu výsledné podoby mediální reprezentace dané události v rámci zkoumaného období posiluje kromě relativně nadstandardní intenzity jejího mediálního pokrytí (signalizující významnost události udílenou ze strany České televize) i využití poměrně širokého spektra způsobů prezentace. Využity jsou jak obvyklé postupy, například ve formě živých vstupů zpravodajů z místa události či podrobné rozhovory s různými (zejména

²⁷ Dále překládaná zjištění jsou primárně vztahena k analyzovanému období (září a říjen 2019). Vzhledem ke skutečnosti, že analyzovaná událost tento časový rámec překračovala, zohledňují širší časovou perspektivu reprezentace kauzy Brexit.

expertními) mluvčími,²⁸ tak poměrně netypické formáty, v podobě živého přenosu z jednání britského parlamentu se simultánním překladem.²⁹

Vizuální rovina výstavby reprezentace události

V celkovém pohledu lze zpracování vizuální roviny výstavby reprezentace označit za korektní, bez výraznějších a/nebo zjevných diskrepancí vůči smyslu souběžně prezentovaných výpovědí i příspěvků jako celku, i bez systematických signifikantních sémantických implikací. Lze ji tedy vnímat jako konzistentní s požadavky vyplývajícími z LER.

Vzhledem k abstraktnímu charakteru reprezentované události³⁰ v rámci vizuální roviny tak dominují především:

- (a) vizualizace výpovědí členů zpravodajského týmu³¹ a záběry zobrazující jednotlivé aktéry spojené s danou událostí (také relativně často v okamžiku simultánní prezentace jejich výpovědí) a nabývají tak formy autentizace výroku konkrétního mluvčího (buď reportérů, komentujících expertů apod., nebo aktérů dané události);
- (b) ilustrativní záběry zobrazující jevy, epifenomény, symboly apod. sémanticky přiřazované k makroudálosti.³² Ačkoliv zpravidla nejsou označeny jako „ilustrační“ nebo „archivní“, nelze vzhledem k abstraktní povaze reprezentované události tuto skutečnost vnímat jako problematickou (navíc je nutno zdůraznit, že 1/ v rámci analyzovaného období nebylo identifikováno proporcionálně významnější užití záběrů se signifikantním významotvorným potenciálem - ve smyslu explicitnějšího sémantického posouvání simultánně prezentované verbalizace a 2/ u naprosté většiny záběrů byla více či méně explicitně identifikovatelná sémantická vazba k události – např. záběry na budovu britského nebo evropského parlamentu, záběry jednacích síní parlamentů, atd.);
- (c) případně kombinace obou uvedených.³³

²⁸ Viz například Z. Dubský (FMV VŠE 17. 10. *Devadesátka*), P. Bartoň (Cevro Institut; 17. 10. *Devadesátka*; 11. 9. *Horizont*), B. Hnízdo (MUP, 20. 10. *Horizont*) atd.

²⁹ Viz například 4. 9. *Devadesátka*, 25. 9. *Zprávy ve 23*.

³⁰ Brexit jako „událost“ je ze své podstaty sám o sobě nezobrazitelný – je tedy reprezentovatelný pouze prostřednictvím vizualizace výroků aktérů, vizualizace epizodních jevů apod.

³¹ Což je do značné míry důsledek vysokého podílu živých vstupů reportérů z místa události.

³² Například záběry na budovu Britského parlamentu, britskou vlajku, záběry aktérů protestujících proti Brexitu atd.

³³ Viz Příklad 2.

Verbální rovina výstavby reprezentace události

V obecných intencích lze výstavbu narací v analyzovaném období z obsahového hlediska charakterizovat jako věcnou, srozumitelně, a přitom poměrně zevrubně a komplexně popisující průběh události jako celku, její jednotlivé fáze vývoje i související epifenomény. V rámci celkového vyznění reprezentace nebylo identifikováno proporcionálně či z hlediska míry explicitnosti signifikantnější využívání jazykových prostředků či postupů s výrazným sémanticky implikativním potenciálem³⁴ ani jazykových prostředků, které by bylo možno ve vztahu k požadavkům vyplývajícím z LER vnímat jako problematické. Tuto charakteristiku lze vztáhnout také k publicistickým částem pořadů v Událostech, komentářích a v jistém smyslu také pořadu *Horizont* ČT24.

Z jazykového hlediska – jak na úrovni gramatické či stylistické výstavby výpovědí, tak ortoepické – lze výstavbu narací ze strany moderátorů/reportérů označit za korespondující se standardy média veřejné služby. Tato skutečnost je o to podstatnější, že výrazný podíl výpovědí byl realizován formou živého vysílání (ať už moderace nebo živých vstupů reportérů ze zahraničí), které ze své podstaty generuje významné riziko prohrěšků proti jazykové normě. Z jazykového hlediska lze za vysoce kultivované označit také promluvy tzv. externích spolupracovníků, zejména I. Kytky.

Specifika výstavby reprezentace událostí kauzy Brexit

Ve srovnání s běžným standardem reprezentací zahraničních událostí (či ve vztahu k mediálním rutinám obecně) a do jisté míry i v kontrastu s intenzitou mediálního pokrytí³⁵ lze za (v pozitivním slova smyslu) nestandardní označit:

1) Relativně omezené spektrum (o to čteněji zastoupených) mluvčích³⁶ mezi nimiž se na výstavbě reprezentace nejvýznamněji podíleli zahraniční zpravodajové ze dvou ve vztahu ke kauze klíčových lokacích (B. Vostal – zejména v Londýně a L. Dolanský – v Bruselu a Štrasburku) a současně relativně často exponovaní spolupracovníci České televize (I. Kytka a J. Jůn). Tato skutečnost se odrazila jednak ve vysoké míře komplexity, detailnosti a aktuálnosti výstavby reprezentace kauzy Brexit jako celku, stejně jako jednotlivých dílčích událostí ve sledovaném období. Současně přispěla k vysoké míře konzistence celkové podoby

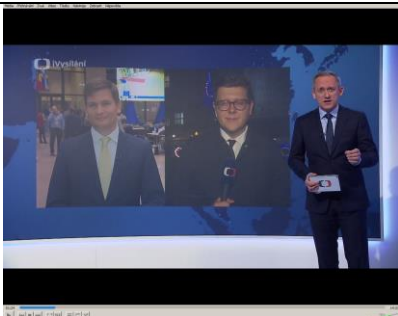
³⁴ Tedy postupů, které mají ve vztahu k výstavbě narace a generování spektra konsekventních/potenciálních interpretací například manipulativní potenciál favorizující či naopak diskreditující konkrétní aktéry apod.

³⁵ Jak ve smyslu kvantitativním, tedy proporcionalitě prostoru věnovaného reprezentaci průběhu zahraniční události, tak ve smyslu kvalitativním, vzhledem ke komplexitě a detailnosti její mediální reprezentace.

³⁶ Mezi něž zde nejsou řazeni první klíčoví aktéři události (zejména britský premiér B. Johnson a předseda Labour party J. Corbyn).

její mediální reprezentace. U všech těchto zmíněných mluvčích jednoznačně dominoval³⁷ akcent na faktografický a současně detailní popis události jako celku, jejího vývoje či jednotlivých událostí nabývající svou erudicí povahu expertních výpovědí.

Příklad 1: Reprezentace kauzy vytvářená především zahraničními spolupracovníky B. Vostalem a L. Dolanským

17.10. <i>Události</i> 03:40	17.10. <i>Devadesátka</i> 04:01	17.10. <i>Devadesátka</i> 06:29
		
17.10. <i>Horizont</i> 01:16	17.10. <i>Události, komentáře</i> 01:24	
		

2) Proporcionálně relativně nízký podíl vlastních explicitních interpretací či hodnocení v promluvách výše zmíněných mluvčích, který posiluje věrohodnost výsledné podoby výstavby reprezentace zkoumané kauzy. Za převažující modus je možno označit způsob výstavby narací prostřednictvím „autorizace“ jednotlivých (klíčových) propozic prostřednictvím zdrojování či signalizace citování nebo parafrázování autentických výroků přímých aktérů události. Případné interpretace ze strany členů zpravodajského týmu či zahraničních spolupracovníků mají až na výjimky³⁸ většinou charakter shrnutí relevantních aspektů dané události či souvisejících epifenoménů, případně zasazení aktuálně prezentovaných informací do kontextu předchozího vývoje či vztáhnutí k dílčím událostem. Tuto skutečnost je nutno akcentovat zejména v kontextu výrazného podílu výpovědí

³⁷ Až na několik málo výjimek, které však vzhledem ke své proporcionální marginalitě nehrály podstatnou roli ve smyslu problematizace legitimacy výpovědi či věrohodnosti těchto mluvčích (viz dále).

³⁸ Viz Příklad 7 níže.

realizovaných formou živých vstupů, u nichž je vzhledem ke spontánně formulovaným promluvám riziko užití problematických narativních postupů vyšší. Platí to ale také obecně ve smyslu souladu výstavby reprezentace s nároky vyplývajícími z LER a posilující celkový dojem neutrality výsledné podoby reprezentace zkoumané události ve všech analyzovaných pořadech.³⁹

Příklad 2: Výstavba narace prostřednictvím „autorizace“ výroků přímých aktérů události

17.10. Události

	
MOD: (...) Nejenom vyjednávače, teď Londýn. Osud nové dohody je v rukou britského parlamentu a už jsme si říkali, že to nevypadá na úplně jednoduché projednávání, jaké jsou scénáře?	REP: Ano, i když <u>premiér Johnson tvrdí, že má novou skvělou dohodu, která vrátí kontrolu z Bruselu, tak podle bleskového průzkumu agentury YouGov si většina Britů myslí, že tady v parlamentu se svojí dohodou neuspěje. Severoirská unionistická strana, která tu má pouze 10 poslanců, je ostře proti. Už teď vyzývá euroskeptické konzervativní vládní poslance, aby tuto dohodu smetli ze stolu. Hlavní opoziční strana, labouristé, říkají, že tato dohoda je ještě horší, než s čím přišla Theresa Mayová, takže v sobotu tu budeme svědky nervy drásajícího zasedání, pokud Boris Johnson neuspěje, tak může přijít na řadu buďto tvrdý brexit bez dohody, anebo žádost o další odklad brexitu. Je evidentní, že brexit vytváří obří tlak na Spojené království, ale i jeho premiéra. A i když Spojené království odchází z Evropské unie, tak samo je unii čtyř zemí a v brexitovém referendu byly pro odchod z EU Wales a Anglie, ale proti Skotsko a Severní Irsko. A právě toto pnutí, nejednota, nejistota, jak má brexit vypadat, vytváří obří komplikace až do poslední chvíle, a to zvláště v Severním Irsku.</u>

³⁹ Vzhledem k problematické dostupnosti úplných autentických vyjádření jednotlivých aktérů, ale především faktické nemožnosti jejich komplexní analýzy, pochopitelně tato analýza nemůže testovat „absolutní“ soulad mezi autentickými promluvami přímých aktérů – mluvčích – a citacemi/parafrázemi těchto promluv v rámci narací reportérů/moderátorů. Nicméně velmi intenzivně využívaný způsob výstavby narací „autorizující“ výrazný podíl propozic identifikací konkrétních aktérů (a naopak zanedbatelný podíl explicitních vlastních interpretací) lze označit za vysoce věrohodný a výrazně přispívající k dojmu neutrality celkového vyznění reprezentace dané události v rámci zkoumaného období – a to i v případech, které jsou ilustrovány zde uvedeným příkladem (2), v nichž je možno identifikovat užití expresivních výrazových prostředků s hodnotícím potenciálem („obří tlak“, „nervy drásající“ – viz Příklad 2).

3) Relativně limitovaný prostor věnovaný představitelům (českých) politických stran⁴⁰, který (spolu s akcentem na faktografický popis ze strany zpravodajského týmu) takřka eliminoval riziko výraznější „ideologické kontaminace“ výsledné podoby reprezentace. Tuto skutečnost je možno vnímat jako aspekt významně posilující celkový dojem určité formy „apolitičnosti reprezentace“ dané události, ačkoliv inherentní politický charakter události samé tento potenciál z povahy věci generoval. Obecně tak lze konstatovat, že oba zmíněné aspekty výstavby reprezentace se výraznou měrou podílely na konzistenci s požadavky na vysílání média veřejné služby vyplývajícími z LER.

4) Intenzita pozornosti věnovaná analyzovanými pořady kauze Brexit se do značné míry odrazila i v poměrně široké kontextualizaci a tematizaci její reprezentace. V mnoha příspěvcích byl kromě zevrubné reprezentaci aktuální fáze vývoje události věnován prostor i celé řadě souvisejících, přestože ne na první pohled samozřejmých, aspektů (viz Příklad 3) či (možných) konsekvencí jejího dalšího vývoje. Míru komplexity výsledné podoby reprezentace dané události současně v mnohých případech posiluje i explicitní tematizace možných ambivalentních důsledků dalšího vývoje události (viz Příklad 4).

Příklad 3: Tematizace širokého spektra aspektů kauzy Brexit

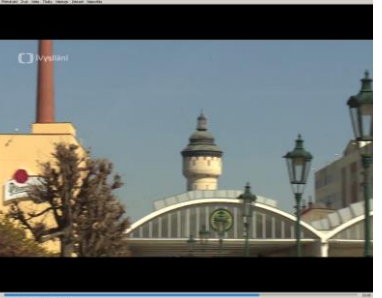
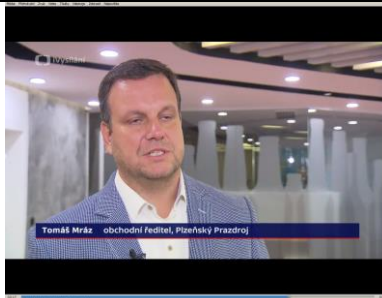
9. 2. Horizont ČT24

		
MOD: ... Londýn se snaží antibiotika omezovat, daří se mu to především na farmách. Ale brexit by mohl znovu změnit vše k horšímu.	RED: ... Evropské zemědělce dnes regulují směrnice z Bruselu a preventivní užití antibiotik se omezuje na nezbytné případy. V Británii tak jejich spotřeba na farmách klesla o víc než 50 %. Kvůli brexitu teď ale hrozí, že se podíl léků v potravním řetězci zase zvýší.	AKT: Kvůli špatným obchodním dohodám se Spojenými státy bychom mohli začít dovážet maso a mléčné produkty, které pochází z provozů, které používají mnohonásobně více antibiotik než my.

⁴⁰ Přestože v průběhu sledovaného období dostaly prostor výpovědi celé řady politiků (viz výše), proporcionálně vzhledem k celkovému rozsahu mediální reprezentace sledované kauzy jejich vyjádření nehrála zásadnější roli.

Příklad 4: Relativizace oficiálně avizovaných dopadů Brexitu konkrétními aktéry

12. 9. Události

		
... REP1: <i>První český minipivovar ve Spojeném království <u>dokonce</u> vidí výhodu ve tvrdém brexitu bez dohody. Má za to, že by se pak zhoršily podmínky pro dovoz konkurenčních ležáků z Evropské unie.</i>	AKT1: <i>Brexit nepřináší žádné překážky kromě možná komplikovanějšího přístupu k surovinám, které jsou produkovány v Evropské unii.</i> ...	... REP2: <i>Například největší výrobce piva v Česku se snaží Brity naučit pít tankové pivo.</i>
		
AKT2: <i>Čerstvost tankového piva, to je ten klíč k tomu, aby si člověk vychutnal opravdu ten zážitek jak v pivovaru, a samozřejmě, když by se to tankové pivo zaseklo na té hraniční kontrole, tak si myslím, že by to minimálně komplikovalo tu situaci s těmi obchodními partnery.</i>	REP2: <i>Z celkového exportu pro něj ale britský trh znamená pouze 3 %, tedy něco přes 50 000 hl. Pro národní pivovar z Budějovic jsou ale ostrovy mezi pěti nejdůležitějšími trhy.</i>	AKT3: <i>Naši pobočku v Británii, kterou tam máme vlastní, jsme zakládali ještě před vstupem do Evropské unie. Z dlouhodobého pohledu tam obavy nemáme. Z krátkodobého pohledu je spíš otázka, co se bude dít.</i> ...

Zatímco ze strany zpravodajského týmu dominuje neutrální optika výstavby reprezentace kauzy, jistou míru disbalance⁴¹ bylo možno identifikovat na úrovni proporcionality prezentace vyjádření a stanovisek vedlejších aktérů⁴² představujících příznivce a odpůrce Brexitu. Tato charakteristika je zřetelnější spíše v první polovině analyzovaného období a významnější podoby nabývá spíše nezáměrně, a to dvěma způsoby. Jednak prostřednictvím vizuální roviny

⁴¹ Jejíž intenzita bude s vysokou mírou pravděpodobnosti u konkrétních diváků variovat v závislosti na jejich individuálním vědění o dané události a osobních postojích.

⁴² Tedy ne klíčoví (politici) aktéři události (jako například britský premiér B. J., předseda Labour Party J. C., předseda EK atd.).

výstavby reprezentace, kdy jsou v rámci ilustračních záběrů relativně často zařazeny záběry z demonstrací probíhajících v Londýně, na nichž je například z obsahu transparentů identifikovatelná většinou pozice „odpůrců Brexitu“⁴³, a jednak prostřednictvím vyšší proporcionality tematizace možných (spíše nepříznivých) dopadů Brexitu na život konkrétních aktérů (viz Příklad 5).

Příklad 5: Personalizace dopadů Brexitu

5. 9. *Události, Horizont* ČT24 – titulek „Jo Elgarfová; odpůrkyně Brexitu“

		
REP: Tahle Londýňanka se netají strachem z brexitu. Před	každým datem, kdy hrozí tvrdý odchod z EU, nakupuje konzervy a další zásoby pro svoji rodinu.	AKT: Nemohu se ovšem předzásobit dostatkem léků pro dceru Noru. Má těžké záchvaty epilepsie, bere na to několik medikamentů. Ty přicházejí z Evropy. Jejich nedostatek by ohrozil její život.

Vzhledem k celkovému vyznění reprezentace makroudálosti jako celku v rámci analyzovaného období ale tato (proporcionalitou i signifikancí) spíše okrajová disbalance nehraje podstatnější roli. Naopak za jistou formu reprezentace stanovisek „příznivců Brexitu“ lze v mnoha ohledech považovat i příspěvky, v nichž aktéři v podstatě relativizují míru problémů spojených s Brexitem (viz Příklad 4 výše). Současně i v rámci první poloviny zkoumaného období byly prezentovány příspěvky, v nichž byl věnován prostor pro vyjádření i zastáncům Brexitu (například 3. 9. *Události*, reportáž B. Vostala zčásti natočená v Blackpoolu). Ve druhé části analyzovaného období je výše zmíněná disbalance dále potlačena důrazem na souběžnou prezentaci stanovisek obou stran i v rámci pořadů odvysílaných v průběhu jednoho dne (viz Příklad 6).⁴⁴

⁴³ Tato „vizuální disbalance“ je pravděpodobně do značné míry logickou konsekvencí celkové proporcionalní převahy záběrů z Londýna, v němž se demonstrace odpůrců Brexitu (nejen) v rámci zkoumaného období koncentrovaly. (Tuto domněnku podporuje i Příklad 6.)

⁴⁴ Záběry „odpůrců brexitu“ jsou v rámci příspěvku využity vícekrát (včetně obrazu na pozadí za moderátorem ve studiu). Současně jsou jedním z pokrývaných témat reportáže i demonstrace „odpůrců brexitu“ v Londýně. V tomto smyslu nelze příspěvek vnímat jako disproporčně vystavěný.

Příklad 6: Demonstrace příznivců a odpůrců Brexitu

19. 10. Události⁴⁵

		
MOD: Poslanci zasedli ve Westminsteru mimořádně v sobotu. Poprvé od války o Falklandy v roce 1982, když se Argentina pokusila ostrovy neúspěšně obsadit. Kulisou mimořádného jednání pak byly mohutné demonstrace v centru Londýna. Lidé v ulicích žádali nové referendum o brexitu, anebo rovnou jeho zrušení.	REP: Zaplnili centrum Londýna. Demonstrantům za druhé referendum svítila nová naděje. Britský parlament odsunul klíčové hlasování o brexitové dohodě Borise Johnsona.	Mezi odpůrci brexitu byl i třiadvadesátiletý Tom Karen. Útěk před nacisty z Brna do Británie mu na rozdíl od jeho dědečka zachránil život. Na ostrovech se stal úspěšným designérem. Navrhoval třeba papamobil, letos dostal řád od královny.
		
AKT1 (titulek „Tom Karen; česko-britský designér): Odchod z Evropy je velká chyba. Tato země kvůli tomu zchudne a bude oslabenější.	Po referendu o brexitu požádal o český pas. Chtěl, aby si celá jeho rodina udržela při cestování výhody unijních občanů.	O tom přeci je celá Evropa. Je to tak úžasné místo ve světě. Tedy kromě toho, že je také ekonomickou mocností.
		
Před britským parlamentem čekali na výsledek hlasování i demonstranti za brexit. To oni vyhráli referendum v roce 2016. Byli přesvědčeni, že	právě oni prezentují vůli Británie, a ne mnohem početnější demonstrace za další referendum.	AKT2 (titulek „Yvonne SANDERSOVÁ, demonstrantka za brexit“) Ty zástupy, co tu jsou, nereflktují názor země. Přejeme si odejít. Buďto s velmi dobrou dohodou, a ta Borisova není nijak skvělá, nebo bez dohody.

⁴⁵ Záběry uvedené v příkladu jsou součástí více než šestiminutového komponovaného příspěvku a představují pouze ilustrativní fragment popisovaného jevu.

V rámci natolik dlouhodobého a intenzivního mediálního pokrytí je pochopitelné, že lze nalézt i momenty, které bude možno interpretovat ve vztahu k požadavkům vyplývajícím z LER za potenciálně problematické. Kvalitativní fáze analýzy identifikovala tři typy takových jevů/postupů, přičemž je však nutno zdůraznit, že jak z hlediska proporcionality (ale i samotné četnosti) užití, tak z hlediska míry explicitnosti nebo intenzity je lze v rámci celého zkoumaného období považovat za marginální a nijak výrazně tak nediskvalifikující výše tematizované charakteristiky.

První představuje více či méně explicitní formulaci stanoviska vůči dané události či hodnocení události samé a/nebo jejích aktérů. Současně ale platí, že k němu nedocházelo při výstavbě narací ze strany členů zpravodajského týmu, ale a) buď ze strany politiků, jejichž promluvy byly zařazeny do některých příspěvků (viz Příklad 8), nebo b) ze strany externích spolupracovníků ČT (viz Příklad 7).

Příklad 7: Vyjádření stanoviska externím spolupracovníkem

5.9. Horizont ČT24⁴⁶

	
MOD: Pane Jůne, pojďme ještě k osobnosti BJ, při pohledu na jeho dosavadní jízdu mnoho lidí napadá, jestli je vlastně spíš geniální stratég, a nebo vlastně docela neschopný politik. Ty názory se v té škále pohybují právě někde mezi těmito dvěma extrémy nebo na těch okrajích, k čemu se přikláníte vy osobně?	AKT: Já bych se po těch zkušenostech s ním, a studoval jsem jeho chování dost podrobně, přiklonil k názoru, že tedy <u>je to politický klaun</u> ... takže podle mě vlastně ještě se mu dá navíc <u>navíc přičknout takový ten přídomek prolhaný klaun</u>

⁴⁶ Současně je nutno podotknout, že formulace otázky moderátorkou dávala možnost vyjádření subjektivního hodnocení, na druhou stranu ale nevybízela k labelingu (J. Jůn označil BJ jako „klauna“ již v několika rozhovorech v předcházejících letech – viz například: <https://plus.rozhlas.cz/jan-jun-johnson-a-burka-aneb-klaun-boris-opet-ve-stredu-pozornosti-7588390> , <https://plus.rozhlas.cz/jan-jun-bude-tluchuba-a-klaun-britskym-premierem-7962539> atd.).

4.9. Zprávy ve 23

...ale že ten zákon zdrží, pokud ne, a doufejme tedy že ne, tak potom je možné, že v tom druhém dnešním hlasování ... (...) ...a královna zahájí další sněmovní rok obvyklým projevem, to si může BJ připravit jak chce, protože tam pochopitelně královna vždy přečte návrh premiéra, takže tam bude určitě celá snůška těch jeho zákonů o kterých jeho příznivci stále hovoří, že tedy bude tolik a tolik miliard na školství, tolik a tolik miliard na rozvoj regionů plus Skotska, tolik a tolik na dopravu a tak dál a tak dál jako by se nechumelilo, jako by se nic nedělo, jako by brexit neexistoval, jako kdyby neexistovalo nebezpečí, že vláda nebude mít peníze na to všechno co tedy v té zákonech bych chtěla schválit o pomoci regionům a tak dál a tak dál ... (...) Což jeho tedy přátelé a vlastně jeho skupina RG, těch tvrdých brexitářů si vůbec nepřeje ...

Příklad 8: Vyjádření stanoviska hostem

6.9. Zprávy ve 23

MOD: A my jsme teď ve spojení s místopředsedou Evropského parlamentu Marcelem Kolajou z Pirátské strany, dobrý večer pane místopředsedo.

AKT: Dobrý večer.

MOD: Ztotožnil byste se s tím, kam míří teď Spojené království a Evropská unie, k jakému brexitu, pokud vůbec nějakému.

AKT: Tak ta situace je skutečně nejasná a mění se víceméně každou hodinu se dá říct, Velká Británie se zmítá v chaosu a já osobně bych samozřejmě byl nejradši kdyby se brexit vůbec nekonal, nicméně faktem zůstává to, že pan premiér Johnson zjevně nemá v parlamentu podporu a aby neztratil svůj politický kredit, tak se neštítí prakticky ničeho, ani vynucené přestávky v parlamentu, ani dokonce předčasných voleb v takto vypjatém období ...je to profesionální lhář ...

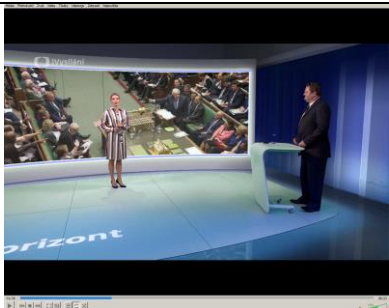
Druhým sporným momentem byla v některých příspěvcích využívána tendence k implikaci negativního charakteru reprezentované události.⁴⁷ Patrně nejvýraznější ilustraci tohoto postupu, který byl v některých dalších příspěvcích identifikovatelný v mnohem subtilnějších

⁴⁷ Což lze vnímat vzhledem postavení ČR jako člena EU jako legitimní, nicméně v mnoha ohledech jako problematické ve vztahu k požadavkům vyplývajícím z LER.

formách představuje příklad č. 9 z pořadu *Horizont* odvysílaném 11. 9. Jedná se o příklad dramatizace události. Přizvaný host se signalizovaným statutem experta (hlavní ekonom, analytik CEVRO institutu) zde problematizuje či zpřesňuje některé interpretační nepřesnosti moderátorky.⁴⁸ V pořadech *Události* (příklad dramatizace 2) a *Horizont* (příklad dramatizace 3 – infografika s textem: Odhady dopadů tzv. tvrdého Brexitu) z následujícího dne lze dramatizaci opětovně identifikovat. Zveřejnění nepřesné formulace „*Britská vláda taky po tlaku poslanců zveřejnila analýzu dopadů...*“ bylo možno předejít systematictější editorskou prací.

Příklad 9: Dramatizace Brexitu

11. 9. *Horizont* ČT24 - příklad dramatizace 1

	
MOD: Dnes jsme k tématu brexitu pozvali Petra Bartoně, hlavního ekonoma společnosti Natland a také analytika mezinárodních ekonomických vztahů v CEVRO institutu. Tak, jak jsme říkali, vláda zveřejnila ten operační plán v případě tvrdého brexitu. Ani jeden z nás neměl pravděpodobně tolik prostoru se s ním seznámit. Nicméně víme například, že podle vlády okamžitě poklesne objem dopravy mezi Británií a Evropskou unií, a to až o 60 %. Vláda také počítá i s vlnou protestů a nedostatkem léků a potravin. Nakolik je toto až ten katastrofický scénář, anebo ten nejpravděpodobnější?	<u>AKT: Odpověď se skrývá v nadpisu toho dokumentu. Ten se jmenuje Předpoklady nejhoršího scénáře, pokud se vyplní. Celý ten ústav, který to vytvořil, se jmenuje Sekretariát pro eventuality. Takže to není predikce vlády, jak to většinou média formulují, že se to opravdu stane. Je to to, k čemu byla vláda vybízena od začátku. To znamená: musíte plánovat, musíte být připraveni na veškeré eventuality. Tady vláda dělá to, co po ní všichni chtějí, to znamená je to vždycky formulováno, pokud se toto stane a vlastně tohle je jenom sbírka dohromady, co asi tak si jednotlivá ministerstva představují, kdyby došlo na úplně nejhorší, na co se musí vláda připravit.</u>

⁴⁸ Bartoš: „Celý ten ústav, který to vytvořil, se jmenuje Sekretariát pro eventuality. Takže to není predikce vlády ... tohle je jenom sbírka dohromady, co asi tak si jednotlivá ministerstva představují, kdyby došlo na úplně nejhorší, na co se musí vláda připravit.“

MOD: Podle vás z pohledu ekonoma, co z toho plánu se skutečně může stát, pokud Velká Británie odejde z unie bez jakékoliv dohody?

AKT: Může se teoreticky stát každý z těch asi zhruba 20 bodů, které tam jsou, ale že se stanou všechny dohromady má nulovou pravděpodobnost a že se stane jakýkoliv z nich je velice málo pravděpodobné, protože právě, jak říkáte, jako ekonom vím, že ekonomika jako taková má neuvěřitelnou schopnost vypořádat se s nějakými náhodnými bouřemi, které mohou přijít. Obzvlášť tedy ta tržní kapitalistická. Pokud jsme tady dokázali nějakým způsobem aspoň trochu žít za komunismu, kdy vláda plánovala úplně všechno, tak o to jednodušší je přežít jakoukoliv takovouto bouři, pokud naše běžné potřeby zajišťuje nikoliv vláda, ale trh, protože ten si nějakou cestu najde. Vláda mu samozřejmě může stát v cestě, ale přece není v zájmu žádné vlády, obzvlášť po případném brexitu, aby vláda dělala všechny ty fronty. Čili ty fronty, kterými se straší a varuje se, že nebudou pohonné hmoty a tak dále, to je pouze pro případ, že by francouzská vláda snížila prostupnost francouzských přístavů a začala dělat problémy pro vývozy z Velké Británie do Francie. Samozřejmě pro samotnou Británii není v zájmu, aby dělala problémy na dovozech z Francie či z jiných zemí, a proto součástí tady tohoto plánu, říkám tenhle dokument jsou jenom předpoklady a za ním stojí spousta plánů konkrétních pro to, jak se tomu přizpůsobit a jeden z nich je příkaz, který už dneska všechny jednotlivé přístavy v Británii mají zalepenou obálku, pokud přijde brexit rozlepte obálku a tam bude, dokud vám neřekne jinak, jede všechno podle starých pravidel. To znamená, ano, je to strašení ve smyslu, pokud by se něco stalo a někdo by tu obálku nerozlepil a dělal by problémy, může k tomu dojít, ale není to v zájmu nikoho a ta ekonomika jako taková je velice robustní

12. 9. Události - příklad dramatizace 2

MOD: ... Britská vláda taky po tlaku poslanců zveřejnila analýzu dopadů takzvaného tvrdého brexitu. V Londýně je Bohumil Vostal, jaké jsou reakce na tyto zveřejněné scénáře?

REP: Ano, ta vládní analýza potvrdila, že by v případě tvrdého brexitu bez dohody hrozily dlouhé fronty kamionů, zdržení na hranicích, kvůli tomu nedostatek některých čerstvých potravin, léků, paliva. Britská policie by se musela připravit na případné občanské nepokoje a protesty. Vláda v tom dokumentu s datem 2. srpna přiznává, že společnost ani byznys nejsou připravené na tvrdý brexit bez dohody, a to kvůli brexitové únavě. Opozice vzkázala, že to je jasný důkaz o tom, že tvrdý brexit je velkým rizikem pro Spojené království. Vláda se ale brání, že od srpna už udělala velký pokrok, že zemi připravuje, že spustila kampaň informační za 100 000 000 liber, která radí podnikům, co dělat. Otázkou ovšem je, jak moc se jí podniky budou řídit, protože parlament mezitím schválil zákon, který znemožňuje tvrdý brexit bez dohody a žádá po premiérovi odklad, premiér Johnson se ale odmítá. Tímto řídit, žádný odklad, říká, o něj žádat nebude. Downing Street 10 mezitím uvedlo, že se nepodřídí požadavku poslanců a nebude zveřejňovat soukromou konverzaci mezi vládními poradci, ministry a premiérem na téma přerušení zasedání parlamentu na měsíc. Do brexitu zbývá 49 dní, pátá největší ekonomika neví, za jakých podmínek bude vystupovat, britská vláda tvrdí, že s Bruselem vyjednává, dnes ale hlavní vyjednávač Evropské komise Barniér uvedl, že žádné konkrétní návrhy Londýna z nedostal, že míč je na britské straně a není důvod k optimismu.

12. 9. Horizont ČT24 - příklad dramatizace 3

	
MOD: <i>Brexitová děla v britském parlamentu utichla. Bitva o formu rozvodu s Evropskou unií ale běží dál. Opozice požaduje podrobnosti k analýze odchodu bez dohody, kterou musela vláda odtajnit. Odvolací verdikt ve skotském Edinburghu odsoudil rozpuštění parlamentu. A z Evropanstvu zní varování, že čas krátí ...</i>	[v záběru infografika s textem: Odhady dopadů tzv. tvrdého brexitu zdržení kamionů před hranicemi až 2,5 dne vyšší cen potravin a energií výpadky zásobování léky protesty a nepokoje Zdroj: britská vláda] REP: <i><u>Vládní analýza se připravuje na narušení nákladní dopravy mezi Británií a kontinentem, na vyšší ceny některých potravin a energií, až půlroční výpadky v zásobování léky. A policii mohou podle vlády nepřiměřeně zaměstnávat protesty a nepokoje. Na ty se úřady opatrně připravují i v Severním Irsku. Tvrďý brexit by tam mohl mnoho lidí připravit o práci. Už teď sektářské napětí roste.</u></i>

Třetím postupem, který bylo možno identifikovat ve více případech (ale i v tomto případě z hlediska proporcionality vůči celkovému rozsahu pokrytí dané události marginálně), bylo redundantní využití specifických narativních prostředků/postupů, které nemusí být vnímány v souladu s žánrovou normou odpovídající danému typu pořadu. Příkladem je „nezpravodajský“ způsob výstavby příspěvku (jak v rovině vizualizace, tak v rovině verbalizace) využitý v rámci reportáže odvysílané 23. 10. ve čtyřech z analyzovaných pořadů nebo úvodní část moderátorského vstupu v předcházejícím příkladu (12. 9. *Horizont*: „*Brexitová děla ... utichla. Bitva ...*“). Užití těchto prvků/postupů není nutno nezbytně vnímat jako problematické ve vztahu k LER, otázkou je však jejich funkčnost, zejména v případě „čistě zpravodajských“ typů pořadů.⁴⁹

⁴⁹ Ilustrovaný postup ještě více akcentuje jeden ze základních paradoxů televizního zpravodajství jako takového (ale i audiovizuálního zpravodajství obecně) – totiž dominující inkonzistenci vizuální a verbální roviny stejně, jako dominující sémantickou redundanci vizuální roviny.

Příklad 10: Způsob výstavby příspěvku netypický pro zpravodajství

23. 10. Události, Horizont ČT24, Události, komentáře, Zprávy ve 23

REP1: Základní Poledník v Greenwichi slouží historicky pro určování času celému světu. Pokud by se ale lidé měli řídit termíny pro brexit,

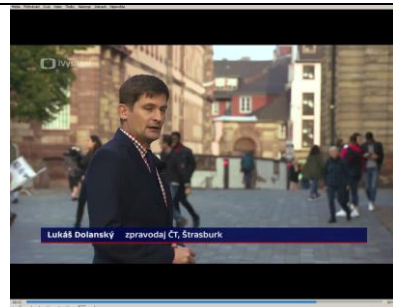
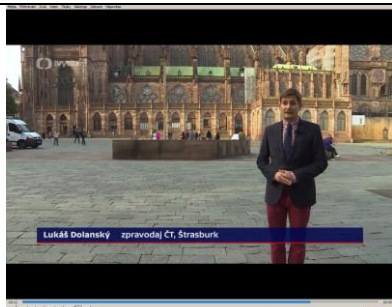
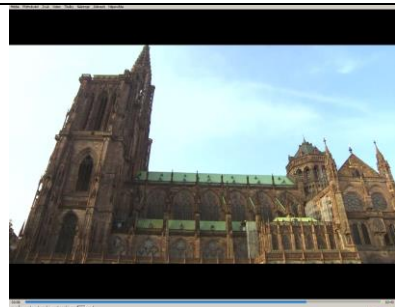

byl by to chaos. Datum vystoupení se pořád mění. Londýn už potřetí žádá, aby se 27 států odchod odložilo. Britský parlament

nedokáže brexit víc než 3 roky od referenda politicky ani legislativně zpracovat.

Musím vyjádřit zklamání nad tím, že sněmovna znovu hlasovala pro doklad, než aby podpořila harmonogram ...

... REP2: Významný poledník probíhá také Štrasburkem, kde pravidelně zasedá Evropský parlament.

Na rozdíl od Londýna

		
<i><u>tady mají o hodinu víc vzhledem k časovému pásmu, ale i tato hodina se evropským lídrům bude hodit. Je tlačí čas, musí se rozhodnout, jestli Britům povolí odklad brexitu, jakým způsobem, ale hlavně kolik času Britům dají.</u></i>		<i>Irský premiér Varadkar vzkázal</i>

4.4 Obecný závěr analýzy

Podle analyzovaných dat byla ve všech zkoumaných pořadech tématu Brexit věnována průběžná systematická pozornost a diváci byli o aktuálním vývoji a dílčích událostech kauzy informováni téměř každodenně. Příležitost dozvědět se informace o dění na Britských ostrovech dostávali diváci všech pořadů. Obsahy některých příspěvků uveřejněných v určitý den v jednotlivých pořadech se vzájemně překrývaly, což je pochopitelné, protože pořady jsou vysílány v různou část dne a cílí na odlišné cílové skupiny diváků. Jsou proto komponovány tak, aby rekapitulovaly nejdůležitější dění dne i pro ty, kteří je ještě neslyšeli z jiného zdroje. V návaznosti na příslušný formát pořadu bylo pro prezentaci využito různých typů zpravodajských i publicistických žánrů, včetně diskusí s odborníky a živých vstupů od redaktorů přítomných ve Velké Británii a Bruselu. Obrazové složce vysílání dominovaly záběry britského parlamentu, a to jak uvnitř, tak zvenku, a záběry britských a evropských politiků.

Mediální pokrytí kauzy Brexit v rámci sledovaného období a analyzovaných pořadů představuje komplexní mediální reprezentaci, a to jak z hlediska analyzovaného vzorku jako celku, tak vzhledem k jednotlivým pořadům. Výsledná podoba mediální reprezentace popisuje detailně samotnou makroudálost, i její různé aspekty, širší souvislosti a dílčí události.

Získané poznatky provedené kvantitativní a kvalitativní analýzy reprezentace kauzy Brexit ve vybraných zpravodajských a publicistických pořadech ČT1 a ČT24 odvysílaných v září a říjnu 2019 nenaznačují systematická stranění ani jiná zásadní

pochybení. V případě reprezentace kauzy ve vybraném vzorku pořadů a období je možno konstatovat, že Česká televize si počínala v souladu s povinnostmi média veřejné služby uvedenými v Zákoně 483/1991 Sb. o České televizi a zásadami uvedenými v Kodexu České televize.

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BARTHES, Roland. 1967. *Nulový stupeň rukopisu / Základy sémiologie*. Praha: Československý spisovatel.
- BARTHES, Roland. 2005. *Mytologie*. Praha: Doplněk.
- BERGER, Peter – LUCKMANN, Thomas 1967. *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Harmondsworth, Penguin Books.
- BIRCH, David. 1989. *Language, Literature and Critical Practice. Ways of Analysing Text*. London/New York: Routledge.
- ECO, Umberto. 2006. *Skeptikové a těšitelé*. Praha: Argo.
- ENTMANN, Robert. 1993. Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43, 51–58.
- FISKE, John. 1990. *Introduction to Communication Studies*. London/New York: Routledge.
- FOUCAULT, Michel. 1994. „Řád Diskursu“ In: FOUCAULT, Michel, *Diskurs, autor, genealogie. Tři studie*. Praha: Nakladatelství Svoboda. S. 7–39.
- HABERMAS, Jürgen. 2000. *Strukturální přeměna veřejnosti: Zkoumání jedné kategorie občanské společnosti*. Praha: Filosofia.
- HALL, Stuart. 1997. *Representation: Cultural Representations and Signifying practices*. London: Sage.
- HALL, Stuart. 2005. Kódování/dekódování, in *Teorie vědy/Theory of Science*, vol. 27 (2), 2005: 41–59. Praha.
- CHANDLER, Daniel 2002. *Semiotics. The Basics*. London: Routledge.
- LUHMANN, Niklas. 2014. *Realita masmédií*. Praha: Academia.
- MCCOMBS, Maxwell. 2009. *Agenda setting. Nastolování agendy: masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál.
- MCCOMBS, Maxwell – SHAW, Donald. 1991. „The Agenda Setting Function of Mass Media.“ In: *Agenda Setting – Readings on Media Public Opinion and Policy making*. Hillsdale, Hove, London: Lawrence Erlbaum associates Publishers.
- NEUENDORF, Kimberly A. 2002: *The Content Analysis Guidebook*. London: Sage.
- PHILLIPS, Nelson – HARDY, Cynthia. 2002. *Discourse analysis: investigating processes of social construction*. Thousand Oaks/London/New Delhi: Sage.
- REIFOVÁ, Irena a kol. 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta. 2014. *Výzkum médií. Nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.
- SCHERER, Helmut. 2005. „Úvod do metody obsahové analýzy“ In: SCHULZ, Winfried – REIFOVÁ, Irena a kol. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum. S. 29–50.
- SCHULZ, Winfried. 2000. „Masová média a realita. ‚Ptolemaiovské‘ a ‚Kopernikovské‘ pojetí.“ In: JIRÁK, Jan – ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Politická komunikace a média*. Praha: Karolinum. S. 24–40.
- SINHA, Chris. 1988. *Language and Representation*. New York: NY University Press.
- STRAUSS, Anselm L. – CORBINOVÁ, Juliet M. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert.
- THOMPSON, John B. 1991. *Ideology and Modern Culture. Critical Social Theory in the Era of Mass Communication*. Stanford: Stanford University Press.
- TRAMPOTA, Tomáš. 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál.
- TRAMPOTA, Tomáš – VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál.
- TUCHMAN, Gaye. 1978. *Making News. A Study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press.

VAN DIJK, Theun A. 1993. „Principles of Critical Discourse Analysis.“ In: *Discourse and Society*. Vol. 4, No. 2, s. 249–283.

WESTERSTAHL, Jürgen 1983. Objective news Reporting. *Communication Research*. Vol. 10, No. 3, s. 403-424.

WODAK, Ruth – MEYER, Michael (eds.). 2002. *Methods of Critical Discourse Analysis*, London: Sage.

6. VÝZKUMNÝ TÝM

Mgr. Marek Lapčík, Ph.D.

Autor působil na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Dlouhodobě se věnuje teorii zpravodajského diskurzu a výzkumu aktuálních podob zpravodajství a možnostem jeho analýzy. Úzce se zaměřuje také na teorii diskursu, diskursivní analýzu a metodologii kvalitativních šetření v oblasti mediálních studií.

Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D.

Autorka spolupracuje s Katedrou asijských studií na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Dříve pracovala na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky FF UP a na Katedře žurnalistiky a mediálních studií FSS MU v Brně. Specializuje se na oborovou metodologii mediálních studií, sociologii médií a výzkum příjemců mediálních obsahů. V posledních letech publikovala hlavně analýzy mediálních reprezentací menšin a marginalizovaných skupin.